

Pertti Hynynen

Arbetarrörelsen i Finland 1965-71

Artiklar ur tidskriften *Zenit*

Innehåll

Folkfronten i Finland.....	1
Nya splittringstendenser inom den finska socialdemokratin.....	15
Avtalsrörelsen i Finland vintern 1970-1971 och dess politiska betydelse	17

Folkfronten i Finland

Ur *Zenit* 14-1969

Rapport från en f. d. svensk koloni: Introduktion till Hynynen

Det finns i Sverige – det största, ekonomiskt mäktigaste och efter andra världskriget rikaste landet i Norden – ett påtagligt kolonialt drag i relationerna till de övriga nordiska länderna. Detta uttrycks inte bara i Wallenbergs och det svenska monopolkapitalets operationer och den svenska regeringens stöd åt dessa i olika ekonomiska förhandlingar. Draget kommer fram också i den självbelåtna, nedlåtande okunnighet som präglar den svenska opinionens uppfattning om de andra nordiska länderna. – På både vänster- och högerkant är man i dessa betydligt bättre informerade om svenska förhållanden.

Allra tydligast kommer den koloniala inställningen fram i relationerna till Finland, Sveriges gamla koloni, där en svensk överklass fortfarande i hög grad sitter på ekonomiska och sociala maktpositioner. Hela inställningen uttrycks i den gamla frasen ”Finlands sak är vår”. Den uttryckte i dubbel mening en borgerlig parodi på solidaritet. Dels har det Finland som avses alltid varit Vitfinland, som både den svenska bourgeoisien och den svenska socialdemokratin stött med militär, vapen, pengar och diplomati. Dels har detta stöd motiverats av att Vitfinland är vårt, dvs det har i hög grad motiverats av att sätta Finland i ett nykolonialt beroende av Sverige – särskilt betydelsefullt var detta motiv för de svenska ”finlandsaktivisternas” insatser i och i samband med det finska inbördeskriget. Den borgerliga klassolidariteten har kännetecknats av relationen överordnad-underordnad.

Ett aktuellt exempel på det beskäftigt nedlåtande i den svenska officiella opinionens syn på Finland är framställningarna av splittringen i det finska kommunistpartiet som något helt obegripligt, något säreget finskt. Dagens Nyheters kultursidesexpert på kommunism, Bengt Alexandersson, fann det motiverat att efter en resa till Finland skriva en enormt uppslagen artikel, som bara sa att han inte hade fattat någonting av konflikten i FKP. I både Ny Dag och Norrskensflamman förklarades det efter FKP:s senaste kongress att motsättningarna där var helt speciella och omöjliga för en svensk att förstå.

En av de viktigaste sakerna med Pertti Hynynens – medlem av *Zenits* redaktionskommitté i Finland – artikel är därför att den är en rapport från en f d svensk koloni. Oppositionen i FKP är inget oförklarligt ”finskt” fenomen utan en koppling av två tendenser: dels en äldre ortodox opposition mot de förändringar i revisionistisk riktning som företogs på FKP:s kongress 1966, dels en yngre opposition mot den finska folkfrontsregeringens konservativa ekonomiska politik, ett uttryck för en ”sund proletär misstro mot folkfrontsillusioner”.

Men Hynynens text har också en betydligt mer allmän räckvidd. Den sätter in de finska problemen i ett jämförande internationellt perspektiv och ger ett viktigt bidrag till den aktuella europeiska socialistiska debatten. Den finska s k folkfrontsregeringen är bara ett exempel bland flera under 60-talet på försök att genomföra en monopolkapitalistisk modernisering och

rationalisering av kapitalismen med hjälp av en ”öppning åt vänster”. Det fina med denna öppning skulle vara att med hjälp av arbetarrörelsen neutralisera de arkaiska, förmonopolistiska delarna av bourgeoisien, som kunnat hindra en modernisering av kapitalismen genom sin starka ställning i de stora borgerliga partierna: centerpartiet i Finland, kristliga demokraterna i Italien och Västtyskland, torypartiet i England, fjärde republikens borgerliga partier i Frankrike. I samtliga fall, med visst undantag för Västtyskland där problemet var mindre akut, har försöken misslyckats i dubbelt hänseende. Moderniseringsprocessen har inte nått sitt mål: den engelska ekonomins kris har bara förvärrats under Wilson, center-vänsterregeringen i Italien har spruckit utan att lämna några reformer efter sig, de Gaulles fall var i hög grad en revansch för den förmonopolistiska bourgeoisien som Pompidou nu måste hålla sig väl med, strukturstressen i Finlands ekonomi står kvar. Dessutom har strävandena att tämja arbetarklassen misslyckats: från Finland och England till Italien och Frankrike har arbetarklassen svarat med en våg av skilda strejker. Tom i Västtyskland har det varit ”oro” på arbetsmarknaden.

I Sverige har problemen varit annorlunda, eftersom monopolkapitalet redan under mellankrigstiden skaffade sig fullständig makt inom borgarklassen, vilket första gången tydligt kom till uttryck i dess Saltsjöbadsavtal med LO-ledningen. Sedan dess har de kapitalistiska moderniseringssträvandena haft vägen fri, och ett förtroendefullt och för monopolkapitalet fruktbringande samarbete har fast etablerats med socialdemokratin. Även här har dock reformpolitiken under 60-talet inte kunnat hindra en växande opposition och stridbarhet inom arbetarklassen.

För det tredje ger Hynynen ett värdefullt bidrag till diskussionen inom och om de kommunistiska partierna i Västeuropa. Hynynen visar tydligt, att en antirevisionistisk opposition inom dessa partier inte kan basera sig på en återgång till linjen före den moderna revisionismens maktövertagande. Dennas politik är egentligen en fortsättning av – fastän i en annan ideologisk kostymering – av den tidigare frontpolitiken. Han visar också det motsägelsefulla i förändringen. Den är inte bara ett knäsviktande av revisionistisk ideologi, utan innebär också en viktig demokratisering av partiorganisationen, dvs den tidigare byråkratiska karikatyren på leninistiska organisationsprinciper. Detta gör att medan partioppositionen inte aktivt vill stödja militanta klassaktioner vid sidan av organisationerna, så har en del fackliga ledare som tillhör majoriteten i FKP solidariserat sig med dessa.

Analyserna har bara påbörjats, slutar Hynynen sin artikel. Den lämnar fortfarande intressanta frågetecken kvar. Ett av dem gäller förklaringen av det märkliga, unika faktum, att inom loppet av en tioårsperiod har partibyråkratin både i socialdemokratin och kommunistpartiet i Finland rämnat uppifrån och ner. Vad beror denna unika instabilitet i de finska partiorganisationerna på? – Det är just organisationerna det gäller, eftersom de strikt ideologiska brytningarna i båda fallen, främst förstås i den skogistiska splittringen i socialdemokratin, varit underutvecklade. – Vilka slutsatser om den finska politiken kan dras härav?

Slutligen är Hynynens analys betydelsefull som politiskt uttryck. Den är ett utmärkt exempel på en utveckling hos tidigare vänstersocialdemokratiska intellektuella och studenter från, som Hynynen i ett annat sammanhang formulerat det, socialdemokratisk idealism till marxistisk analys. Det är en utveckling som både är nödvändig och i full gång i alla länder

Göran Therborn

Folkfrontens bakgrund

Efter valen i mars 1966 inträdde Demokratiska Förbundet för Finlands Folk¹, DFFF, i den regering som leddes av Rafael Paasio, ordförande i Finlands socialdemokratiska parti, SDP.

¹ På finska SKDL. Förbundet skapades efter kriget, ursprungligen avsedd som en antifascistisk front. Över 95 % av de ledande politikerna i DFFF är medlemmar av FKP, så DFFF och FKP är i praktiken samma sak. DFFF fungerar som FKP:s valorganisation.

Denna regering ombildades i mars 1968 och leds nu av den förre socialdemokratiska finansministern Mauno Koivisto. Kommunisterna ingår också i den nya regeringen². Denna folkfront, som den vanligtvis kallas, har av många såväl inom den finska vänstern som bland utländska kommunister tilldelats historisk betydelse. I synnerhet den sovjetiska pressen har hälsat företeelsen som ett föredöme för andra europeiska länder vad gäller vänstersamarbete.

Det går inte att förneka den historiska betydelsen av det finska experimentet, även om vi måste söka den på ett annat plan än man vanligen gör. På samma sätt som oktoberrevolutionen 1917 markerade den rådande skiljelinjen inom den Andra Internationalen, så har den finska folkfronten sedan 1966 visat att den gamla uppdelningen är föråldrad, om kommunisterna ges möjlighet att delta i administrationen av systemet. Ordet ”kommunist” och ”socialdemokrat” säger inte i sig själva något om de åsikter personen i fråga har. Men då vi analyserar denna situation kan vi inte stoppa båda två i samma revisionistiska säck och låta nöja oss med det. Regeringspolitiken har inte skapat någon kris inom SDP, men FKP är splittrat på två fraktioner. Folkfrontspolitiken har tillsammans med flera andra faktorer skapat en spricka inom ett större kommunistiskt parti, något som exempelvis inte inträffade i det franska partiet efter majrevolten. Därför kan det finska experimentet vara av ett visst intresse, när vi betänker att Italien och Frankrike är de båda andra europeiska kapitalistiska länder där det finns ett större kommunistiskt parti.

Innan vi börjar undersöka folkfrontspolitiken och dess följder är det först nödvändigt att klargöra varför det nuvarande samarbetet kom till stånd. Kommunisternas deltagande är inte en följd av någon omfattande ideologisk förändring hos de ledande socialdemokraterna och centermännen. Samarbetet inleddes 1966 till följd av många säregenheter i det finska politiska systemet, som drevs till sin spets i mitten av sextiotalet i samband med de ekonomiska strukturproblemen. Det politiska livet i Finland har alltid varit mycket labilt. Till följd av det proportionella valsyste­met kan också små partier framträda och bli representerade i parlamentet. Efter kriget har mellan sex och åtta partier ständigt varit företrädade i parlamentet. Vid valen fick följande partier representanter (siffrorna inom parentes hänför sig till 1962): SDP 55 (38), Centern 49 (53), DFFF 41 (47), Konservativa 26 (32), Svenska folkpartiet 12 (14), Liberala folkpartiet, LKP, 9 (14), Socialdemokratiska förbundet, TPSL, 7 (2) och Finska småbrukarpartiet, SPP, 1 (0). Socialdemokratiska förbundet och DFFF hade ett valförbund, vilket gjorde det förra (de s k simoniterna) överrepresenterat i parlamentet. 1962 då man gick till val på egen lista erhö­ll partiet två mandat för 100.000 röster, medan man 1966 fick sju mandat för 60.000 röster, eftersom partiet samlade sina röster på en med kommunisterna gemensam lista.

Det finns inte mycket av vikt att säga om de tre borgerliga partierna till höger om Centern. De konservativa, Samlingspartiet, har misskrediterats efter andra världskriget på grund av sin utrikespolitik. Mellan de två krigen förde den finska högern en extremt antisovjetisk och även revanschistisk utrikespolitik, som ledde till samarbete med Nazi-Tyskland. Av hänsynstagande till Sovjetunionen har presidenterna efter andra världskriget, Paasikivi och Kekkonen, velat undvika att ta in de konservativa i regeringen.

Tre stora partier, SDP, Centern och DFFF, har alltsedan kriget erhållit vardera omkring 20 procent av rösterna vid valen. Centern, vars tidigare namn var Agrarförbundet, har emellertid varit det dominerande partiet. Detta förhållande är både en orsak till och en följd av den finska industri­kapitalismens underutveckling. Industrialiseringen är inte lika framskriden som i de västeuropeiska länderna och Centern har medvetet försenat denna process. En väsentlig faktor i Centerns ställning har varit president Kekkonen, som valdes med stöd från kommunister och

² I regeringen är ministrarna fördelade på följande sätt: SDP (socialdemokraterna) 6, centern 5, DFFF 3, Socialdemokratiska förbundet, TPSL, 1, Svenska folkpartiet 1.

några liberaler.³ Kekkonen har flitigt använt sig av de möjligheter som den finska författningen ger presidenten och han har också stärkt de vänskapliga förbindelserna med Sovjetunionen.

Centerns väljare kommer fortfarande huvudsakligen från landsbygden, olika grupper av bönder, medan SDP och DFFF framförallt stöds av arbetarklassen. Dessutom har SDP lyckats mobilisera väljare från den lägre medelklassen och DFFF mindre jordbrukare från norra Finland. Bland industriarbetarna är DFFF starkare än SDP, så till exempel bland byggnads-, trä och metallarbetarna.⁴

Socialdemokratien

SDP framstår som ett motsägelsefullt parti. Hur kan det förklaras att samma parti som 1961 förenade sig med de tre partierna till höger om Centern för att söka besegra Centerns presidentkandidat Urho Kekkonen 1962, fem år senare accepterade kommunister i regeringen? Är steget från höger till vänster lika stort som det vid första påseende framstår? Då vi försöker förstå det som skiljer SDP från andra europeiska socialdemokratiska partier, måste vi undersöka den roll som de utrikespolitiska faktorerna spelar. Inför den hastiga förändringen av dessa har SDP inte kunnat föra någon konsekvent politik. Det har till mycket stor del varit ett passivt objekt för historien och då det försökt sätta sig över de historiska realiteterna – som i presidentvalskampanjen 1961-62, då det inte tog någon hänsyn till betydelsen av de sovjetiska intressena – led det ett kraftigt nederlag. Konflikten mellan den internationella socialdemokratins antikommunism och de finska geopolitiska kraven har ofta varit så svår, att den har förorsakat många plötsliga ändringar av partiets politik.

Låt oss först göra en kortfattad överblick över SDP:s historia. De första finska valen med allmän rösträtt visade, att SDP åtta år efter sin tillkomst var det relativt sett starkaste partiet inom Andra Internationalen; det erhöll 80 av de 200 platserna.⁵ 1916 fick partiet majoritet – 103 platser. Vid den tiden var Finland fortfarande en autonom stat inom Ryssland och efter februarirevolutionen 1917 intensifierades klasskampen också i Finland. Under hösten vacklade den kautskianska ledningen mellan den strikt parlamentariska högerflygeln och massornas otålighet. På initiativ underifrån bildades röda garden, speciellt sedan nyheterna om oktoberrevolutionen nått Finland. I januari 1918 övertog vänsterflygeln ledningen av partiet och beslöt att ta makten på revolutionär, militär väg. Rödgardisterna övertog med lätthet makten i södra Finland, men försöket att befria norra Finland från vitgardisterna misslyckades. Efter ett blodigt inbördeskrig, som varade i fyra månader krossades rödgardisterna med militär hjälp från Sverige och särskilt Tyskland. En ny politik inleddes av ledarna för högerflygeln, som hade motsatt sig revolutionen.

Under andra världskriget var SDP det enda socialdemokratiska partiet i världen, som kämpade sida vid sida med nazisterna i likhet med alla de legala partierna i Finland. Efter kriget inleddes folkfrontsperioden tillsammans med Agrarförbundet och DFFF, vilken varade till 1948. Under åren 1945-48 fördes en hård kamp mellan socialdemokrater och kommunister inom arbetarklassen, och SDP lyckades något bättre än kommunisterna. Men segern över kommunisterna var en av orsakerna till den interna konflikt inom SDP, som uppkom i början av femtiotalet. Fackföreningsledarna hade utfört de svåraste uppgifterna och ville nu stärka

³ Hans motståndare Fagerholm var socialdemokrat och hade också stöd av högern. Kekkonen vann mycket knappt 1956, klart 1962 och 1966.

⁴ Socialdemokraterna har majoritet i ledningen för Metall – efter Byggnads det största fackförbundet i Finland – men kommunisterna har majoritet i nästan alla stora fabriker i södra Finland. – I den återförenade fackföreningsrörelsen – efter överenskommelse på toppnivå mellan SDP och FKP – har socialdemokraterna majoritet i ledningen.

⁵ Detta var möjligt p g a att SDP lyckades mobilisera även torpare och lantarbetare i södra Finland, vid sidan av industriarbetarna.

sin position inom partiet. Dess ledare utgjorde kärnan bland de skogiterna (efter partiordföranden Emil Skog) – numera simoniter efter sin nuvarande ledare Aarre Simonen. Deras motståndare kallades leskiter efter partiets starke generalsekreterare Väinö Leskinen. Skogiterna började samarbeta med kommunisterna mot leskiterna i arbetarnas massorganisationer som Arbetarnas Idrottsförbund ALF och den fackliga centralorganisationen FFC. Alla dessa motsättningar framträdde givetvis också inom partiet, och efter en extra partikongress 1957 marscherade skogiterna ut, sedan de besegrats med bara en röst (99 mot 98). Senare bildade de Arbetarnas och småbrukarnas socialdemokratiska förbund, TPSL, som förblev ett litet parti trots att det besegrade leskiterna i så viktiga organisationer som fackföreningsrörelsen, arbetarnas idrottsrörelse och i socialdemokratiska kvinno- och ungdomsorganisationer.

Under sextioalet har TPSL försökt följa västeuropas vänstersocialistiska partiers ideologi och politik. Denna process är dock mycket outvecklad och har för det mesta bestått i att sända telegram till dessa partiers kongresser. Även om många högersocialdemokrater har återvänt till SDP, så skiljer sig framför allt medlemmarna i TPSL från socialdemokraterna bara i sådana frågor som förhållandet till Sovjetunionen.

Från antikommunism till nykapitalism

Om vi återvänder till SDP efter splittringen 1957, kan vi tydligt se den betydelse som relationerna med Sovjetunionen har. Då Sovjetunionen inte hyste något som helst förtroende för SDP, började partiet vända sig mot väst, och CIA kom in i finsk politik.⁶ Efter valet 1958 bildades en ny regering, där alla partier utom DFFF var företrädde. På hösten 1958 blev plötsligt det politiska läget mycket kritiskt. Sovjetunionen började frysa ned relationerna exempelvis i handelsförhandlingarna, och regeringen måste avgå i januari 1959. USA hade tagit kontakt med SDP under hösten och erbjudit en omfattande ekonomisk hjälp, så att man skulle kunna motstå det sovjetiska trycket, men de socialdemokratiska ledarna vågade inte försöka, och president Kekkonen skulle med all säkerhet ha motsatt sig detta. Det som framför allt drev fram den sovjetiska politiken, var den misstro man kände inför vissa socialdemokratiska ledare, till exempel Väinö Leskinen, den förre generalsekreteraren.

Sedan SDP i början av 1959 tvingats lämna regeringen, drog det extremt högerinriktade slutsatser av detta. Man inledde ett kraftfullt korståg mot kommunister, TPSL och president Kekkonen, som SDP ansåg vara i alltför hög grad Sovjets man. Den logiska slutsatsen av denna politik blev alliansen med de högborgerliga partierna 1961. Men försöket att följa Socialistinternationalens, Västtysklands och USA:s kalla krigspolitik misslyckades helt i Finland. I november 1961, tre månader före presidentvalet, begärde Sovjetunionen förhandlingar med hänvisning till militärartiklarna i 1948 års vänskapsfördrag mellan Sovjetunionen och Finland. Sovjetunionen hade officiellt inte yttrat någonting om presidentvalet, men alla insåg situationens allvar. De tre borgerliga partierna blev uppskrämda, de sansade finska kapitalisterna ville inte ta några risker, och slutligen måste också den starkaste patrioten, SDP, kapitulera. Därför drog sig Kekkonens motkandidat Olavi Honka tillbaka före valet. Först nu började SDP studera Europas karta och försiktigt revidera sin politik. Denna process blev uppenbar på partikongressen 1963, då ett slags centergrupp fick partiets gamla högerflygel med sig. Men fortfarande litade inte Sovjetunionen på SDP, varför Centern vägrade ta in socialdemokrater i regeringen.

Under åren 1962-65 uppfattade SDP Centern som sin huvudfiende och som orsaken till diskrimineringen av partiet. Socialdemokraterna utvecklade en hård oppositionspolitik mot regeringen som under dessa år dominerades av Centern. Denna oppositionspolitik baserades på konflikten mellan konsumenter och jordbruksproducenter. I början av sextioalet förordade

⁶ Denna utveckling började med säkerhet 1958, när några högerelement i SDP beslöt att starta en anti-kommunistisk facklig landsorganisation, FLO. Det är troligt att dollar hade flutit till redan tidigare.

till och med vissa högerelement inom SDP ett slags imaginär allians mellan arbetare och industrikapitalister mot jordbrukarna. Efter 1962 kunde inte denna politik tillämpas, eftersom då även de konservativa inträdde i regeringen och slöt upp bakom Centerns politik.

När hela vänstern var i oppositionsställning började möjligheterna för vänstersamarbete att förbättras. Diskussionerna inom SDP om förhållandet till kommunisterna började sommaren 1964 bland de socialdemokratiska studenterna. Partiledarna svarade antingen med fientlighet eller tystnad. I sin helhet blev idén om vänstersamarbete accepterad först när det redan var ett faktum vid regeringsbildningen våren 1966.

Paradoxalt nog kan det sägas att medtagandet av kommunisterna i regeringen 1966 delvis kan ses som en följd av SDP:s ytterst högerinriktade kurs 1957-62. Beroende på utrikespolitiska faktorer ledde denna kurs SDP till oppositionsställning, där det diskriminerades och på detta svarade SDP med kraftig opposition mot Centerns ekonomiska politik och därmed hade det inga andra möjliga bundsförvanter än DFFF. Efter valet 1966 kunde SDP inte välja den SDP-Centerkoalition, som endast med få undantag hade varit det dominerande regeringsunderlaget 1948-58. SDP måste antingen välja en regering, där Centern skulle vara i klar minoritet eller en regering utan Centern. Det förra alternativet var möjligt endast med hjälp av DFFF, eftersom de tre partierna till höger om Centern hade varit Centerns lydiga allierade i jordbruksfrågor och en regering med dessa partier skulle också ha betytt risker för utrikespolitiken. När vi betänker det senare alternativet måste vi förstå att SDP fortfarande hade för många fördomar mot kommunisterna för att kunna bilda en ren vänsterregering. Så det enda alternativ som kvarstod var folkfronten eller en ren socialdemokratisk minoritetsregering. Det senare alternativet föredrogs av högerelementen i SDP. Hälften av partistyrelsen, en tredjedel av riksdagsgruppen och en tredjedel av partirådet, som avgjorde frågan, röstade för det.

Det vore att dölja den verkliga situationen, om kampen inom SDP våren 1966 kallades en konflikt mellan höger- och vänsteralternativ. Valet stod mellan antikommunistisk dumhet och neokapitalistisk förnuftighet. Detta framgår av utvecklingen under 1966-69. Innan vi börjar analysera det ekonomiska lägets strukturella problem, som ledde till en accentuering av det parlamentariska systemets särdrag våren 1966, måste vi ta den finska kommunismens historia fram till 1966 i beaktande.

Kommunistiska partiet

Det finska kommunistiska partiet, FKP, grundades i augusti 1918 av flyktingar som hade lämnat Finland efter förlusten i inbördeskriget, eller klasskriget som det också kallats inom den finska vänstern. Under tjugotalet kunde det inte arbeta legalt utan använde andra namn. På den parlamentariska nivån var partiet klart svagare än SDP, men tillfälligtvis var det starkare än SDP i fackföreningarna. Det var föremål för ständiga trakasserier från stat och högerkrafter. Det förekom också ständiga kriser mellan ledarna i Sovjetunionen och några grupper i Finland som önskade föra en oberoende politik. Det halvlegala tillståndet upphörde 1930, när Lapporörelsen, en finsk form av fascism, började växa fram och regeringen accepterade dess krav på förbud mot all kommunistverksamhet. Partiet fortsatte att arbeta illegalt. Den långa illegaliteten frambringade en mycket väl sammanhållen och stark (om än numerärt liten) kader.

När FKP legaliserades 1944 efter stilleståndet i september mellan Sovjetunionen, kunde dess kadrer inte enas om en strategi. En kärna på ett hundratal medlemmar lämnade partiet tillsammans med några tusental anhängare då det inte gjorde revolution utan anslöt sig till regeringen tillsammans med SDP och Agrarförbundet. Dessförinnan hade FKP grundat en koalition, DFFF, tillsammans med vänstersocialdemokrater och andra ”antifascister”. DFFF fick en fjärdedel av platserna i det första valet.

FKP hoppades på samma slags revolution som inträffat i folkdemokratierna. Den strategin

hade emellertid några svaga punkter i Finland. Jämfört med Tjeckoslovakien, där det inte heller fanns någon sovjetisk armé närvarande, hade DFFF endast omkring 20-25 % av folket bakom sig. I Tjeckoslovakien hade kommunisterna omkring 40 %. Ett annat viktigt faktum var att eftersom ledarna i SDP hade understött samarbetet med Hitler hade radikaliseringen av anhängare av och medlemmar i SDP börjat redan under kriget, och många vänsterelement lämnade SDP omedelbart efter kriget. Det var därför inte möjligt att få till stånd en union mellan FKP och SDP som blev fallet i till exempel Polen och DDR.

Förmodligen var den viktigaste skillnaden att i folkdemokratierna hade den tyska eller lokala fascismen krossat den gamla borgerliga staten och kommunala apparaten. Och dessa fascistiska institutioner måste elimineras helt eller åtminstone omformas efter kriget. I Finland vidmakthöll kriget den gamla borgerliga staten och även om det blev förändringar, var dessa förändringar i huvudsak begränsade till topp-positionerna. Ett viktigt undantag var den finska säkerhetspolisen Valpo, vars roll blev totalt förändrad när fascisterna kastades ut och kommunister togs in. Men en sådan institutions roll under en revolution skall inte övervärderas.

Strategin i Finland skulle ha krävt ett mycket större betoning av massornas deltagande, men FKP kunde inte kombinera detta med sin politik i riksdag och regering. FKP ville inte ge DFFF ett socialistiskt program och karaktär. Fastän det fanns beredskap för masskamp mot kapitalismen, fick den en antifascistisk och inte socialistisk inriktning. Som exempel kan vi nämna de åtgärder som vidtogs mot politiker från krigstidens regering, som dömdes i rätten som krigsförbrytare.

Beträffande den strategi som ledarna i FKP förde kan vi citera några belysande kommentarer av Ville Pessi, som var FKP:s generalsekreterare och avgick från denna post 1969. På partikongressen 1946 sade Pessi: "Byggandet av socialismen är inte möjligt här, men det demokratiska och ärliga progressiva arbetet för folkets bästa är möjligt." När han polemiserade mot strejkerna sade han: "Ingenting skulle vara lättare än att skapa en stor kris i vårt ekonomiska liv. Om vi som kommunister skulle föreslå arbetarna att börja strejka över hela landet, kunde vi vara säkra på att ekonomin skulle vara ödelagd inom tre–fyra veckor. Men vem skulle tjäna på det? Endast de fascistiska intrigmakarna skulle tjäna på det." Massornas krav tillgodosågs främst genom löneökningar som sedan kompensades med prisstegringar. I ett annat sammanhang sade Pessi om detta: "Efter kriget var situationen sådan att den minsta oavsiktliga handling skulle ha orsakat omfattande masskamp, som skulle ha satt våra försök att uppfylla stilleståndsavtalet med Sovjetunionen i fara och speciellt krigsskadestånden. Detta kunde inte tillåtas och så steg lönerna." Enligt avtalet uppgick dessa krigsskadestånd till ett värde av 300 miljoner dollar i 1938 års priser. Senare minskade Sovjetunionen denna summa. Betydelsen av dessa skadestånd jämförda med hela utrikeshandeln kan förstås av det faktum att 1945 utgjorde skadestånden 61 % av den totala exporten och 1946 ännu 28 %.

Trots att FKP hade inrikesministerposten i regeringen och trots att det kontrollerade Valpo, säkerhetspolisen och några halvmilitära polisstyrkor, var det inte till mycket hjälp när det gällde att utforma en klar strategi. FKP vacklade mellan antifascistisk masskamp och stabilisering av kapitalismen. Det hade militära planer på en revolution 1948, men deras egen man, inrikesminister Yrjö Leino, varskodde armén att den skulle vara beredd att krossa alla försök.

Efter ett stort valnederlag 1948 kastades FKP ut ur regeringen. 1948 och 1949 när det inte längre befann sig i regeringen kan vi säga att FKP deltog i mycket militanta aktioner mot det kapitalistiska systemet. Som exempel kan nämnas den långa strejken i Kemi 1949, när det förekom sammanstötningar mellan strejkande och polis och några strejkande dödades. Men det var för sent.

Det finns många likheter mellan situationen 1945-48 och 1966-. Nödvändigheten av återuppbyggnad ersattes endast av nödvändigheten av en stabilisering. Vi måste emellertid klart förstå att kritiken mot FKP ofta är mycket ytlig, när den grundar sig på teorin om ett förräderi

eller på teorin om ett strategiskt misstag, som skulle ha begåtts när det gällde frågan om partiets inträde i regeringen. FKP hade faktiskt inte några andra alternativ, dess ideologiska och politiska linje åren 1962-66 förberedde partiet också i dess inre liv för att ta plats i regeringen. De element inom SDP, Agrarförbundet och bland de intellektuella som 1963-64 satte igång diskussionerna om den finska kommunismen såg problemet som ett slags "neger"-problem. Det var endast fråga om att göra slut på diskrimineringen och låta kommunisterna komma "in". Men det måste påpekas att FKP i sin praktiska politik själv behandlade problemet på den nivån. Naturligtvis beskrevs situationen i många resolutioner på det gamla folkfrontsviset. FKP önskade samarbeta med alla progressiva och antimonopolistiska krafter mot de stora monopolen. Innan vi granskar de allmänna tvetydigheterna i denna strategi och de speciella felaktigheterna som förekommit i FKP:s uttalanden om regeringens politik, måste vi analysera den finska kapitalismen i mitten av sextioalet och regeringens ekonomiska politik.

Den finska kapitalismen och folkfronten

Den strategiska betydelsen av den finska folkfronten hade några gemensamma drag med till exempel den stora koalitionen i Västtyskland, Wilsons regering i Storbritannien och centervänsterkoalitionen i Italien. Det finns också några rent finska orsaker som gynnade den nuvarande koalitionen som till exempel den finska författningen. Om en lag betyder förändring av denna måste den accepteras med fem sjättedels majoritet i riksdagen. Reguljära skattelagar kräver två tredjedels majoritet. I annat fall kan de beslutas för endast ett år med enkel majoritet. Den finska författningen representerar alltså bourgeoisins klassintresse inte bara i sin tillämpning utan också i sin officiella form.

I mitten av sextioalet var den finska kapitalismen i en svår situation. När regeringarna hade letts av Agrarförbundet hade den inte ens försökt lösa de strukturella problemen. Det första av dessa problem är omvandlingen av ett halv-agrar samhälle till ett industriellt samhälle. Under femtioalet sjönk arbetskraften i jordbruket⁷ med 2 % årligen, men 1961-67 var nedgången 4 % årligen. År 1960 förtjänade fortfarande 37 % av finska folket sina inkomster i jordbruket, men 1967 var det 27 %. Detta problem är störst i norra och östra Finland, där de arbetare som lämnar jordbruket inte finner arbete. De måste flytta till södra Finland, där de råkar ut för en svår bostadssituation och fortfarande eventuellt också arbetslöshet. Arbetslösheten har varit strukturell framför allt inom byggnadsindustrin där de flesta av dessa okvalificerade arbetare har försökt finna sysselsättning.

Ett annat strukturellt problem för den finska kapitalismen är anpassningen till den växande internationella konkurrensen. Finland måste göra sin export mer varierad. Nu är 65-70 % av exporten produkter för trä- och pappers-industri, och denna ensidighet är ett svagt kort i den internationella konkurrensen. Priserna på dessa produkter på världsmarknaden har inte stigit så mycket som kostnaderna, och bolagen har inte rationaliserat sin produktion snabbt nog. Och den plötsliga rationaliseringen under de sista åren har orsakat mer arbetslöshet.

Det tredje problemet är överproduktionen inom jordbruket. Under femtioalet och fram till 1966, när det agrara Centerpartiet var det dominerande, skapades ett artificiellt system för att hålla så mycket folk som möjligt sysselsatta i jordbruket. Dåliga skördar kompenserades, exporten av produkterna understöddes genom premier och hemmapriserna steg artificiellt. Också skattelagarna understödde jordbrukarna. De som i huvudsak kunde tillgodogöra sig detta system var emellertid inte de fattiga småbrukarna utan de välbeställda bönderna.

År 1966 sammanföll kapitalismens strukturella behov med viljan till samarbete med vänsterpartierna. De mest upplysta kapitalisterna hade också börjat förstå att systemet var i behov av mer planering via en ny sorts parlamentarisk överbyggnad. Problemen måste lösas

⁷ Dessa siffror innefattar också de som tjänar sitt uppehälle på skogen, antingen genom att äga och sälja eller genom att hugga

genom arbetarklassens ”ansvar” och det kunde knappast uppnås om inte vänstern inklusive kommunisterna deltog i regeringen. Det förekom förstås några misstänksamma kommentarer till kommunisternas deltagande, men det inträffade inte någon sådan kapitalflykt ur landet som i Italien 1964 när center-vänster-regeringen föddes.

Folkfrontspolitikens resultat

Folkfrontens politik har försökt att fylla de förväntningar som systemet fäste vid den våren 1966. Den har följt den neokapitalistiska planeringen genom att få olika intressegrupper, fackföreningarna medräknade, att samarbeta inom den allmänna ram som försvarar kapitalisternas centrala intressen. Från våren 1966 till hösten 1967 befann sig dessa neokapitalistiska tendenser i en något improviserad fas. Först efter devalveringen på 31 procent i oktober 1967 har denna politik fått en mer sammanhängande och teknokratisk karaktär. Speciellt efter mars 1968, då några personbyten i regeringen ägde rum för att öka den teknokratiska effektiviteten, förberedde regeringen den s.k. stabiliseringspolitiken, vilken är den finska versionen av inkomstpolitik.

Det officiella syftet med denna inkomstpolitik var förstås att hålla tillbaka inflationen, som så många andra politiker i Europa deklarerat i samband med en liknande inkomstpolitik. Pessimistiska förutsägelser om en stigande inflation spreds av regeringen. När stabiliseringsavtalet inkluderade en lönehöjning på 16 penni – den finska versionen av solidarisk lönepolitik – och löften om kontroll av priser och arbetslöshet var det lätt att få fackföreningarnas stöd för denna politik. Sedan slutet av mars 1968 var därför fackföreningarnas agerande bundet av denna stabiliseringspolitik och antogs för ett år. Ett intressant moment i denna stabilisering var att när den skulle antas i riksdagen med fem-sjättedels majoritet kunde inte storkapitalet unna den borgerliga oppositionen lyxen att rösta emot, och därför röstade bara så många emot att det höll sig under en sjättedel.

Hur har stabiliseringspolitiken lyckats? I detta sammanhang kan vi citera en verklig expert – den mest inflytelserike svenske kapitalisten – Marcus Wallenberg, som på hösten 1968 sa att Finland hade fått ett riktigt bra investeringsklimat. Under 1968 steg industriarbetarnas löner med 9 procent men priserna med 11 procent. Samma år steg värdet av aktier på börsen med i genomsnitt 50 procent. Vad arbetarna beträffar måste vi också påpeka att trots att stabiliseringsavtalet lovade undanröja arbetslösheten så har detta inte blivit fallet. Arbetslösheten har stigit på följande sätt under denna regering: 1965 – 25.000, 1966 – 29.000, 1967 – 46.000, 1968 – 61.000. Dessa siffror anger de som registrerats som arbetslösa. Därtill kommer att en stor del har rest till Sverige.

Vi måste medge att regeringen lyckats förbättra betalningsbalansen som var verkligt katastrofal 1966. Detta faktum tillsammans med stabiliseringspolitiken har möjliggjort ett närmare samarbete med andra kapitalistiska länder. Hösten 1968 anslöt sig Finland till OECD, och planerna på att skapa Nordek för ett ekonomiskt samarbete med de skandinaviska länderna har utvecklats. Mer och mer öppet kan man finna kommentarer, som antyder att Nordek endast är en inkörsport till EEC. I dessa frågor har regeringen fört en vacklande politik, eftersom den i den allmänna strävan att samarbeta med andra kapitalistiska länder också måste påminna sig Sovjetunionens intressen. Efter årtal av förhandlingar kommer t ex den första atomreaktorn att beställas från Sovjet och inte från väst. Detta kommenterades inofficiellt så att detta ”offer” var nödvändigt för att främja den allmänna trenden mot väst.

En del av den neokapitalistiska planeringen har inneburit att regeringen från och till kostat på sig lite ideologisk retorik. Denna retorik har uppehållit illusionerna hos många socialister och kommunister att regeringen skulle kunna förverkliga lite socialism med vänstra handen, medan den högra fortsätter som förut. Det har förekommit officiella diskussioner och tillsatts kommittéer för industriell demokrati, nationalisering av några försäkringsbolag, kanalisering

av investeringar etc. Ändå avser regeringen inte att nationalisera något inom den närmaste framtiden. Ett typfall är ödet för exportskatten, som tillkom efter devalveringen i syfte att få tillbaka en del av exportindustrins stigande profiler. Regeringen sa att med dessa pengar kunde man skapa nya offentliga företag inom expanderande områden som metallurgisk och kemisk industri. Vad som skett är att man reducerat skatten betydligt, och även om en del offentliga investeringar gjorts, så har staten ingått avtal på 50–50 basis. På detta sätt hjälper regeringen privatkapitalet t.ex. inom den petrokemiska industrin, vilken lätt kunde utvecklats med egna medel.

Utvecklingen sedan 1968 har visat tendenser som skapar problem för den existerande koalitionen. Otåligheten inom den finska arbetarklassen växer, det finns en växande radikalism bland ungdomen och studenterna. Detta betyder dock inte att regeringen börjar förlora sin popularitet. Opinionsundersökningar från i våras visar att vänsterpartierna fortfarande har en chans att vinna majoritet i riksdagen.

Reaktionerna på regeringspolitiken

I värderingen av konsekvenserna av regeringspolitiken bör fem faktorer diskuteras. Finska landsbygdspartiet, SDP, ledning och opposition inom FKP, studentrörelsen och inofficiella strejker. Genom dessa frågor kan man se hur otillfredsställelsen med regeringen har tagit sig både populistiska och reformistiska uttryck, hur otillfredsställelsen framför allt manifesterats i kampen inom FKP. Dessutom kan man se hur det finns nya tendenser som överskrider problematiken inom FKP.

De som först drog fördel av den växande otillfredsställelsen var SMP – Finska landsbygdspartiet – som sedan sin tillkomst 1958 samlat småbönder i norra och östra Finland. Partiets namn var fram till 1967 Finska småbrukarpartiet. I presidentvalet i januari 1968 fick man 10 procent medan man 1966 bara fick 2 procent. Efter denna framgång sökte sig SMP också till städerna. Om dess ideologiska linje kan sägas, att dess ledare Veikko Vennamo för en kamp ”både mot statens makt och storfinansens makt” som han själv formulerar det i sina tal. Framgången för SMP kan delvis förklaras av samma tendenser som legat bakom framgången för NPD i Västtyskland eller burit upp poujadisterna i Frankrike under femtiotalet och Wallace 1968 i USA. Ändå fick SMP inget organisatoriskt stöd av arbetarna, och dess organisation i städerna stöddes av småborgerliga element. De senaste opinionsundersökningarna visar att SMP:s stöd snabbt minskat.

Inom SDP råder fortfarande en stor schism, men man kan nu klarare se att denna schism i sig inte har någon betydelse, när det gäller frågan om kapitalism eller socialism. Konflikten inom SDP som den framträdde under partikongressen i juni 1969 är fortfarande mellan en extremt antikommunistisk högerflygel och å andra sidan de element, som av varierande skäl önskar fortsätta eller vidga samarbetet med kommunisterna. Till denna senare grupp hör t.ex. alla de viktigare planerarna och politikerna inom folkfrontsregeringen. Därför har regeringspolitiken inte orsakat någon allvarlig kris inom SDP. Vänsterflygelns roll har varit att ge idéer och uppslag till den ideologiska fasad som regeringen visat utåt. Situationen inom SDP är inte viktig i sig själv, men den är viktig på grund av den reaktion den har väckt inom FKP.

FKP i sin helhet vill se folkfrontsregeringen i ljuset av teorin om den antimonopolistiska kampen. FKP försöker officiellt i många resolutioner att presentera farorna med monopolen längs antifascistiska linjer. Fyra saker är viktiga att minnas i detta sammanhang. För det första har det varit möjligt att skilja den antifascistiska kampen från kampen för socialism, eftersom fascismen är en mycket speciell form av kapitalism. Å andra sidan har det inte varit möjligt att skilja monopolens intresse från kapitalismens – monopolen är vår tids kapitalism.⁸ Vidare bör

⁸ Det finns intressanta jämförelsepunkter mellan diskussionen i Italien och den i Finland. Jämför Jon Hallidays artikel Politik och strukturreformer i Italien, *Zenit* nr 1-68.

det framhållas att denna antifascistiska kamp åtminstone i början som i Frankrike 1936 – skapade en genuin masskamp. Men i Finland skapade folkfronten inget behov av masskamp, endast apati och passiv väntan. För det tredje kan den finländska folkfronten jämföras med regeringarna under efterkrigstidens rekonstruktionsperiod i länder som Frankrike, Italien och Finland. Om denna rekonstruktions- eller stabiliseringspolitik får ingå i en socialistisk strategi, betyder det att när den socialistiska rörelsen först stabiliserat det kapitalistiska systemet och på detta sätt vunnit popularitet, måste det börja skapa svårigheter för detta system. Denna absurditet är den logiska följd, men det verkar vara en svår sanning för de flesta att inse.

Värdet av idén om den antimonopolistiska kampen inses av att FKP i sin praktiska politik i regeringen måste tillgodose dessa monopols intressen. När målet för regeringen har varit stabilisering, skulle det ha varit mycket dumt och motsägelsefullt av FKP att försöka försvara t.ex. småföretagare och butiksägare mot dessa monopol. Och det måste medges att FKP har varit förnuftigt och inte försökt.

Den ideologiska rationaliseringen av den nuvarande situationen är det nya programmet för FKP, som började diskuteras i september 1967 och accepterades på kongressen i april 1969. I den första versionen av programmet fanns belysande formuleringar som: ”ju bredare politisk demokrati desto svårare för monopolföretagen att dra fördel av statens växande ekonomiska roll.” Och: ”Vi måste erkänna att det inom SDP fortfarande finns krafter som är emot socialismen.” Under påtryckningar från oppositionen har de mest revisionistiska formuleringarna – som de ovan – försvunnit i den slutliga versionen. Nu är programmet bara mer ambivalent än det första utkastet.

Oppositionen i FKP

Efter kongressen i april 1969 är FKP delat i två grupperingar även om den officiella splittringen i två partier ännu inte inträffat.⁹ Många beteckningar har givits åt oppositionen – stalinister, dogmatiker, vänsterflygel eller marxist-leninister – men dessa ord förklarar inte speciellt mycket. Ideologiskt sett är denna opposition inte något specifikt finskt fenomen. Det har funnits jämförbara prosovetiska och ortodoxa tendenser inom andra partier: t.ex. i det svenska och österrikiska kommunistpartiet efter krisen i Tjeckoslovakien. Det speciella i Finland är att partiets byråkrati har varit totalt splittrad, och denna utveckling kan förstås bara mot bakgrund av folkfrontsregeringen.¹⁰ Naturligtvis fanns oenighet inom byråkratin redan före regeringssamarbetet – 1965 och på kongressen 1966 – men det är högst osannolikt att den utvecklingen kunde ha fortsatt om kommunisterna förblivit i opposition.

Det bör i detta sammanhang framhåvas, att maoisternas roll i denna splittring är nära nog obefintlig. Finska maoistiska (marxist-leninistiska) studenter arbetar till större delen inom denna opposition, men oppositionen i sin helhet är tillsammans med det socialdemokratiska förbundet, TPSL, den mest prosovetiska gruppen i Finland.

Utvecklingen av oppositionen kan dateras från 1965 när de sk modernisterna startade diskussioner om politisk demokrati och den fredliga vägen till socialismen etc. I många andra kommunistpartier har dessa diskussioner tillsammans med den allmänna avstaliniseringen utvecklats under en tidrymd av flera år som t.ex. i Italien. I finska kommunistpartiet har denna debatt och dessa tendenser undertryckts, och när de plötsligt bröt fram 1965 kunde parti-byråkratin inte bibehålla enigheten och kontrollera utvecklingen.

⁹ Den slutliga versionen av denna artikel skrevs i början av juli, och förhandlingarna om ett enande av fraktionerna uppsköts till augusti.

¹⁰ Till detta kan tilläggas att splittringen i SDP under 50-takt var ett undantagsfenomen i europeisk politik. Dessa två splittringar har intressanta gemensamma drag, t ex klyvning av parti-byråkratin utan någon klar ideologisk konflikt.

Många av de äldre ledarna, t.ex. ordförande Aimo Aaltonen och viceordförande Oiva Lehto, började starkt försvara gamla begrepp och idéer. En vag konflikt uppstod – många viktiga personer ville gå en medelväg, t.ex. generalsekreterare Ville Pessi – som kulminerade i en obetydlig seger för modernisterna vid kongressen i början av 1966. De lyckades avsätta Aaltonen och Lehto och valde i deras ställe Aarne Saarinen och Erkki Salomaa. Valet av Salomaa som viceordförande tolkades speciellt som en seger för modernisterna. Vid den tidpunkten skulle konflikten kunna illustreras med uttrycken revisionister mot dogmatiker. Fastän inte heller de förstnämnda var tillfredsställda med kongressens resultat – deras motståndare innehade fortfarande en stark ställning i centralkommittén – var det den senare gruppen, som efter kongressen hårt gick in för att återerövra kontrollen över partiet. Men endast folkfrontsregeringen har försett konflikten med sådant material att man kunnat tala om verklig kamp. På grund av detta nya stridsämne förekommer nu tendenser som gör att konflikten kan beskrivas i termer av högerfraktion kontra vänsterfraktion.¹¹

Oppositionen har utnyttjat det växande missnöjet med regeringens politik. Under stabiliseringspolitiken har den särskilt stärkt sin ställning. Den har också dragit nytta av den kritik mot Sovjets politik i Tjeckoslovakien, som kommit från FKP:s ledarskikt. Oppositionen har makten i distriktsorganisationerna i södra Finland, med undantag av Helsingforsdistriktet, distriktet i Åbo, Nyland, Joensuu, Kymmenedalen, Tammerfors m.fl. Vid valet till partikongressen i år kunde man iakttaga en tydlig polarisering mellan de två blocken i samtliga distrikt och oppositionen fick omkring 210 delegater av de 470. Oppositionen lämnade kongressen, eftersom majoriteten inte hörsammade dess förslag att distriktet skulle välja mer än hälften av centralkommitténs medlemmar direkt. Därför har oppositionen nu inga poster i partiets ledning. Det bör betonas att oppositionens krav rörande centralkommittén inte skulle ha givit dem majoriteten.

Förhandlingarna om ett återförenande började genast efter kongressen. Ett viktigt skäl till detta är Sovjetunionens attityd. Där vill man absolut undvika en spricka, och därför har man intagit en medlande hållning. Sovjetunionens Kommunistiska Parti är klart emot tendenser hos vissa element inom oppositionen, vilka kräver bildandet av ett nytt parti snarast. Å andra sidan inser Sovjetunionen att den revisionistiska utvecklingen i Finland, likaväl som i vissa andra länder, tar sig så överdrivna former i de kommunistiska partierna, att den inte motsvarar Sovjetunionens intressen.

Det finns emellertid många hinder som ligger i vägen för ett enande. Oppositionen höll sin första landsomfattande masskongress några veckor efter partikongressen i slutet av april och skapade då sin organisatoriska struktur. Den har även grundat skilda distriktskommittéer i de distrikt där den har majoritet. Tidningen *Tiedonantaja*, vilken till att börja med tjänade som informationsorgan för Nyland-distriktet, uppträder nu som språkrör för alla distrikt där oppositionen har makten.¹² Situationen är för tillfället mycket oklar, ty bägge sidor vill undvika att ge den andra sidan en förevändning, som kunde framkalla den slutliga brytningen. Bland oppositionens anhängare finns en stark tendens att vilja bilda det nya partiet med detsamma – speciellt bland dem som bor i distrikt där partiets majoritet har kontrollen – men ledningen för oppositionen, vilken består av en del distriktssekreterare, sekreterare i centralkommittén och parlamentsledamöter,¹³ har inte släppt tanken på att vinna tillbaka hela partiet.

Vilken är oppositionens politiska och ideologiska linje? Först och främst måste vi utgå från

¹¹ Oppositionen har inte tagit något eget namn. Vanligtvis betecknar de sig själva som marxist-leninister, mera sällan som vänsterkommunister.

¹² Ett av oppositionen kontrollerat distrikt, Tammerfors – följer inte i alla frågor den taktik som de övriga oppositionella distrikten för. Så t ex lämnade de inte partikongressen i våras.

¹³ Det första offentliga uttalandet från riksdagsmän knutna till oppositionen undertecknades av nio namn. Bland dessa är oppositionens under senare tid främsta talesman, Taisto Sinisalo. Totalt har DFFF 42 riksdagsmän. Utöver de nio står ytterligare några oppositionen nära.

det faktum att oppositionen – åtminstone vad gäller dess anhängare – representerar en sund proletär misstro mot alla folkfrontsillusioner. Men hittills har denna misstro på den politiska nivån bara lett till försök att undvika en integrering i det neo-kapitalistiska systemet. Oppositionen har inte på ett fruktbart sätt kunnat använda motsättningarna inom detta system för att formulera en ny socialistisk strategi. I sina försök att undvika de revisionistiska illusionerna använder de gamla slogans utan att kunna ge dessa slagord en konkret betydelse i den politiska kampen.

Huvuddragen i oppositionens politiska linje framgår av följande citat ur den viktigaste resolutionen från oppositionens rikskongress, vilken hölls i slutet av april:

”Sprickan i partiet är ett resultat av det faktum, att en del av partiets ledare, tidningsredaktörer och ledare för massorganisationerna redan före den 14:e kongressen (1966) började överge marxism-leninismens huvudprinciper och förenade sig med högerflygelns revisionism. De förkastade klassbasen för partiets politik och förde den till klassamarbete. Liinamaas¹⁴ stabiliseringsavtal accepterades. Denna överenskommelse grundar sig på en borgerlig inkomstpolitik och den förvärrar existerande löneavtal. Arbetarnas skattebörda ökade samtidigt som skattelättnader gavs åt storkapitalet, vilket också gynnades enormt av devalveringen. På grund av denna politik var reallönenivån för manliga arbetare 3,1 % och för kvinnliga 3,2 % lägre än den varit under 1967. Det är helt naturligt att denna politik minskade partiets anseende och försvagade dess stöd bland massorna. Förlusterna vid de två senaste valen bekräftar klart detta faktum.”

”Den högerrevisionistiska gruppen inom partiet har även givit upp arbetarnas internationella solidaritet och vänskapen mellan nationerna. Borgerlig nationalism har en stark ställning inom denna grupp. Därför fördömde nämnda grupp Sovjetunionens agerande tillsammans med fyra andra länder från Warszawa-pakten, då de såg det som sin plikt att försvara de tjeckoslovakiska arbetarnas socialistiska landvinningar, vilka hotades av anti-socialistiska kontrarevolutionärer, stödda av den internationella imperialismen. Vi ser alltså, att då denna grupp slutade försvara arbetarnas intressen och då den gjorde gemensam sak med imperialisterna mot Sovjetunionen och andra socialistiska länder, så vanärade den vårt partis femtioåriga ärorika traditioner.”

Början av detta citat är mycket avslöjande. Oppositionen ser orsaken till sprickan på ett mycket omarxistiskt sätt, då den säger att den ideologiska diskussionen 1965 – då revisionistiska idéer om ”politisk demokrati” öppet framfördes – var huvudorsaken till sprickan. Kautsky gjorde vid sekelskiftet samma misstag, då han trodde att revisionismen berodde på några misstag hos Bernstein, och inte insåg att revisionismen berodde på organisationens gradvisa integrering i samhället. Men här i Finland gör oppositionen inte bara ett ”misstag”. Om den skulle börja förlägga problemen till före 1965 måste den kritisera sig själv, eftersom den ledde partiet vid den tidpunkten.¹⁵ På samma sätt undviker oppositionen att kritisera perioden 1945-48, fastän FKP då inte ens hade någon verklig socialistisk strategi.

Det måste erkännas att oppositionen har framfört en värdefull kritik av illusionerna och tvektigheterna i diskussionen om ”den fredliga vägen till socialismen” och ”övergången från kapitalism till socialism”. Men å. den andra sidan är oppositionen ur stånd att blåsa liv i kampen för socialism här och nu. En av orsakerna till denna oförmåga är att deras ideologiska ram för närvarande är densamma som majoritetens. Även den utgår från kampen mot monopolkapitalet. De kritiserar ledningen för dess oförmåga att använda den strategin i regering och parlament. Denna kritik är huvudsakligen kvantitativ, de vill ha litet mer här och litet mindre där.

Oppositionen kritiserar inte regeringssamarbetet i princip och inte heller vänstersamarbetet i allmänhet. Den tror att regeringen skulle kunna fatta verkligt antimonopolistiska beslut, om

¹⁴ Keijo Liinamaa är en hög ämbetsman som var den som planerade och ledde förhandlingarna om avtalet.

¹⁵ Vi kan inte helt sätta likhetstecken mellan ledningen för den nuvarande oppositionen och partiledningen före 1966. De tidigare ordförandena Aaltonen och Lehto är mindre betydelsefulla nu, och oppositionen leds i stället av män mellan 35 och 50. En av de främsta av dessa, Markus Kainulainen, är dessutom en f d socialdemokrat.

den bara ville. En sak värd att notera är att oppositionen hävdar, att ledningen borde ha förenat masskamp med arbetet inom regeringen. Problemet är att eftersom partiet under många år talat om sin vilja att delta och samarbeta med andra partier och då detta tillfälle plötsligt gives, hur skulle partiet och dess anhängare plötsligt kunna övertygas om att andra metoder är nödvändiga eller till och med avgörande?

Oppositionen riktar kritik mot majoritetens misslyckande med att organisera massorna i kamp, men i själva verket organiserar den dem inte själv på ett aktivt sätt. Oppositionen vill inte ha en direkt konfrontation med regeringen. Den nöjer sig med det arbete som utförs bland medlemmarna i FKP.

Den vacklande attityden till masskamp återspeglas i oppositionens politik mot stabiliseringen. Oppositionen har formulerat en välgrundad ekonomisk kritik mot stabiliseringen inom fackföreningarna och FKP, men deras strategi i denna fråga är till sin natur mycket "ekonomistisk". Den vill en återgång till de hårda löneförhandlingarna på fackföreningsnivå. Naturligtvis vore detta bättre än den nuvarande integrationen av fackföreningsrörelsen, men oppositionen har inte gjort någon analys av på vilket sätt stabiliseringspolitiken utgör en integrerande del av den nuvarande kapitalismen och varför fackföreningarna själva inte kan vara särskilt effektiva för att bekämpa utvecklingen. Och den aspekten leder direkt över till frågan om vilda strejker.

Strejk- och studentrörelsen

Den snabba ökningen av vilda strejker under 1969 har varit det mest uppenbara tecknet på den växande otåligheten hos de finska arbetarna. Dessa strejker kan man delvis se som en reaktion på stabiliseringen, men i regel utgör de verkliga orsakerna inte lönefrågor utan frågor om rationaliseringar, arbetsförhållanden osv. Bakom dessa strejker finns ingen enhetlig politisk tendens, men inget politiskt parti försöker heller ge strejkerna en öppen och klar politisk roll. Den roll FKP:s opposition spelar är också mycket ambivalent. Vid åtskilliga tillfällen har arbetare som stött oppositionen deltagit aktivt i dessa strejker, men oppositionen har inte givit dem sitt officiella stöd. Huvudskälet verkar vara att oppositionen enligt gammal kommunistisk vana inte vill ta initiativ till eller ens stödja sådana kampformer, som man inte är säker på att kunna kontrollera från början till slut.¹⁶ Å andra sidan har vissa kommunistiska fackföreningspampar, t.ex. inom Metallarbetarförbundet som stödjer partiets majoritet, givit sitt stöd åt denna nya militanta anda bland industriarbetarna. Detta är ett exempel på den tilltagande differentieringen inom den "revisionistiska" gruppen, och för att ge ett annat exempel så har de nuvarande förhandlingarna om en stabiliseringsöverenskommelse visat sig vara mycket svåra, eftersom många fackföreningsmedlemmar inte vill att avtalet skall komma så lättvindigt till stånd som i mars 1968. Den viktigaste aspekten av de vilda strejkerna är troligen att den finska arbetarklassen nu börjar komma ur den apati och desillusionering som var den första reaktionen på den regeringspolitik som gynnat kapitalisterna.

Andra tecken på socialistisk opposition mot regeringen är studentrörelsen, som under 1968 slutligen gjorde sig kvitt alla illusioner om folkfronten. Studenter som börjar radikaliseras vill heller inte längre i lika hög grad som tidigare satsa sin energi på vänsterpartierna. Fastän några ockupationer ägt rum har rörelsen kanaliserats i ideologiska och organisatoriska formationer av typ maoister, anarkister, Tricont en organisation som sprider information om tredje världen.

Erfarenheterna från åren 1966-69 visar tydligt att samarbetet inom vänstern inte ens förmått oroa det kapitalistiska systemet. Tvärtom har en del regeringsbeslut till och med förstärkt tendensen till en ökad koncentration. Finsk kapitalism domineras av omkring tjugo familjer, vilka i sin tur finns koncentrerade till två stora banker (KOP och PYP). Den finansiella

¹⁶ Precis som FKP:s ledning stödde oppositionen helhjärtat franska KP:s politik under majrevolten 1968.

makten är således starkt koncentrerad, och den roll dessa banker spelar har inte alls minskat. Som en följd av folkfrontsregeringen befinner sig också den finska kapitalismen i ett bättre utgångsläge för intimare samarbete med kapitalismen i Västeuropa. Under 1968 var de finska investeringarna i andra länder mer omfattande än någonsin tidigare. Mer och mer utländskt kapital söker sig också till Finland. Det är omöjligt att säga vilka slutsatser man kommer att dra av detta resultat av institutionaliserad vänsterpolitik, ty analyserna har bara påbörjats.

Nya splittringstendenser inom den finska socialdemokratin

Ur *Zenit* nr 22-1971

I och med folkfrontens misslyckande har splittringstendenser börjat framträda inom den finska socialdemokratin. Denna utveckling har dock inte fått sådana polariserade former som inom det finska kommunistpartiet, SKP, där det officiellt finns två skilda linjer.

Det centrala problemet inom finska socialdemokratin är just nu att kommunisterna har börjat kritisera regeringspolitiken alltmer öppet, och då blir det uppenbart att socialdemokratin antingen måste ”gå till vänster” eller fortsätta regera utan kommunister. Inte ens de mest extrema högersocialdemokraterna kritiserar längre regeringssamarbetet med kommunisterna. De säger att ”den här goda politiken” – som regeringen genomfört – har varit möjlig bara därför, att samarbetet totalt har varit i enlighet med socialdemokratin villkor. Men om samarbetet börjar ske på kommunisternas villkor måste de lämna regeringen.

Det viktiga är just dessa splittringstendenser vilka, precis som alltid i finsk politik, sker i mycket utvecklade ideologiska former.¹⁷ Kommunesternas kritik mot regeringen är ideologiskt mycket oklar och vag, och på samma nivå är diskussionen inom socialdemokratiska partiet (SDP). På högerkanten finns det kamrater från Vapenbrödrarförbundets (*Aseveliliitto*) tider; ”kamrater” som kämpade med vapen i hand mot kommunister i det andra världskriget. Deras egentliga ledare är landshövding Pitsinki, som följde Leskinen som SDP:s parti-sekreterare 1957 och behöll denna post till 1966. Högern började organisera sina krafter ganska öppet i början av 1970, och har nu makten i partiets Helsingforsdistrikt. Dess extrema antikommunistiska propaganda påminner om PSU:s i Italien och den har konsoliderat sina krafter i fackföreningsrörelsen. Tills vidare är det oklart hur många av partiets 52 riksdagsmedlemmar som egentligen tillhör denna grupp, men antagligen är de någonting mellan fem och femton.

På vänsterkanten finns det den s.k. Pälkänegruppen. Namnet kommer från Pälkäne landskommun, där vänstersocialdemokraterna höll sin första officiella och landsomfattande kongress i november 1969. ”Underjordiska” konferenser hade de organiserat sedan april 1968. Pälkäne-gruppen hade två andra konferenser i januari och april 1970. Sex till åtta riksdagsmedlemmar tillhör den här gruppen. I maj 1970 fick den klar majoritet i ungdomsorganisationen. Efter segern över högersocialdemokraterna i SNK (SDP:s ungdomsorganisation) har Pälkäne-gruppen börjat splittras i olika fraktioner som redan kämpar mot varandra.

Studentförbundet SONK står fortfarande kvar på vänsterkanten, men dess roll för vänstersocialdemokraterna är inte längre så viktig som för ett par år sedan, därför att de organisatoriskt kan kämpa mot högersocialdemokratema – och också inbördes – med mycket större resurser inom SNK och även inom några av partiets distriktsorganisationer.

Inom Pälkäne-gruppen finns det många slags riktningar – från ganska vanliga vänstersocialdemokrater till personer, som öppet har samma politiska linje som SKP:s opposition. Mellan

¹⁷ Om splittringen på femtiotalet sägs mera i artikeln *Folkfronten* i Finland i *Zenit* nr 14 (se ovan). Splittringen mellan skogiter och leskiter började under femtiotalets första år och ledde till öppen brytning på den extra partikongressen 1957, då skogiterna lämnade SDR och senare grundade partiet TPSL, vilket idag inte har några riksdagsledamöter.

dessa höger- och vänsterelement inom SDP finns sedan den stora "centern" med olika variationer, som omfattar omkring 213 av partiets riksdagsledamöter.

Finns det här redan grunden till en verklig partisplittring, liknande den som inträffade på femtiotalet? Det är idag omöjligt att säga. Man kan dock nämna det intressanta exemplet Esbo. Esbo är en köping med 80 000 innevånare på den västra sidan av Helsingfors. På femtiotalet fick partisplittringen sina första organisatoriska följder just i Esbo, och åter är situationen mycket kritisk. Esbo partiorganisationers centralmöte fordrade julen 1970, att partiet skulle utesluta Veikko Rantala från SDP. Bakom detta beslut låg vänstersocialdemokrater. Motivet var att han i kommunalpolitiken hade agerat emot de lokala partiorganisationernas majoritet upprepade gånger.

Situationen är kritisk också i några andra delar av Nyland och Helsingfors, och om vänstersocialdemokrater börjar utesluta högersocialdemokrater så händer också det motsatta. Högersocialdemokrater har redan ett par gånger försökt att utesluta vänstersocialdemokrater.

Det märkliga i hela situationen är, att precis som på femtiotalet har alla grupperingar ideologiskt mycket oklara linjer. Koalitionerna har oftast en ganska lokal bas i kommunalpolitiska strider, och sedan försöker man finna några allmänna förklaringar och argument mot varandra.

Situationen kan bli mycket akut om FKP lämnar eller lämnas utanför regeringen. I en sådan situation hamnar vänstersocialdemokraterna i en verkligt svår situation och högerelement kommer naturligtvis att finna argument för uteslutningar. Här kan t.ex. nämnas att riksdagsledamoten Tellervo Koivisto – en medlem av Pälkäne-gruppen – sänt en nyårshälsning till SKP-oppositionens veckotidning Tiedonantaja, och att högersocialdemokraterna börjat en stor hetskampanj mot henne.

Om FKP lämnar regeringen står det ganska klart att vänstersocialdemokraterna inte kan klara sig med vanlig punktradikalism typ SAP i Sverige. Många av dem förstår detta och koncentrerar arbetet alltmer till att organisera de unga arbetare som fortfarande finns inom SDP, och som inte lämnat partiet trots att många studenter har gjort det.

Till slut några allmänna kommentarer. Utvecklingen inom den finska socialdemokratin 1969-70 är ett nytt exempel på, att även om i Finland den teoretiska analysen av den politiska krisen görs utanför de traditionella organisationerna så når dock krisen dessa organisationer och påverkar deras inre stabilitet. Även inom det finska kommunistpartiet är situationen mycket labil. Angående SDP kan sägas att den finska socialdemokratin inte kan bli en sådan "stat i staten" som SAP i Sverige. Den kan inte upprätthålla "lag och ordning" i alla sina massorganisationer och få dem att arbeta i samma riktning, vilket SAP hittills har lyckats ganska väl med. Inte heller kan de agera som SAP-LO mot vilda strejker. Och "teknokraterna" i de viktigaste statliga positionerna kan inte så väl balansera mellan de mycket olika intressen och krav, som kommer från fackföreningarna, ungdomsförbundet osv. Inom ungdomsorganisationen SNK har det t.ex. varit hårda strider huruvida man skulle agera och organisera unga arbetare mot socialdemokratiska fackföreningspampar eller inte. Naturligtvis godkänner alla en "fraserad" kritik mot fackföreningsledningens "misstag" men om SNK börjar organisera unga arbetare mot ledarna tvingas man genast att på ett mera allvarligt sätt granska denna linje.

Ideologiskt har SNK börjat en marxistisk skolningsverksamhet. Mandels Inledning till marxismens ekonomiska teori har publicerats liksom kritiskt material mot den "försöksdemokrati", som SDP och fackföreningsledningarna talar om. Just nu är det omöjligt att säga vilka praktiska resultat den här skolningen kan leda till. Nämnas bör att fem distriktsorganisationer i södra Finland hade ett politiskt seminarium den 2-3 januari, där man godkände en resolution som attackerar förbundets ledning. Man sade bl.a. att majoriteten inom ledningen försökte göra politik med en enbart "fraserad" linje. Man kan anta, att inre strider kommer att fortsätta inom Pälkäne-gruppen och mellan hela Pälkäne-rörelsen och andra grupper i partiet. □

Avtalsrörelsen i Finland vintern 1970-1971 och dess politiska betydelse

Ur *Zenit* nr 24-1971

Det kan verka paradoxalt att situationen på regeringsnivå efter mitten av mars år 1971 ledde till att folkfronten, som bestått sedan 1966, sprängdes och att kommunisterna lämnade regeringen samtidigt som arbetarna utkämpade en kraftigare och enhetligare kamp än någonsin efter generalstrejken år 1956 under hösten 1970 och vintern 1971. I den finländska vänsterns diskussioner har man skilt dessa båda företeelser åt. Detta är naturligtvis möjligt om man håller sig till det, att metallarbetarna i början av mars då metallstrejken fortfarande pågick kämpade för sina löner men att det å andra sidan i riksdagen gällde priser.

Bakom kulisserna har man förstås dragit slutsatser och kombinerat händelseförloppen inom och utom parlamentet. SDP:s traditionella högerflygel (se min artikel i *Zenit* nr 22) och FKP:s opposition har gått längst beträffande gruppstrategi. Om man betraktar situationen ur fackföreningsrörelsens perspektiv stöter man på det intressanta faktum, att den fackliga centralorganisationen SAK under sin tionde representantkongress i slutet av juni med sina 700 000 medlemmar kunde konstatera en betydande organisatorisk förstärkning efter år 1966 då den fackliga enhetsprocessen började. Man ställer stora förväntningar på centralförbundet och härvid står olika uppfattningar om det riktiga sättet att utnyttja den organisatoriska kraften mot varandra. Bilden kompliceras inte bara av socialdemokraternas och kommunisternas existens, utan också av ideologiska och politiska rester från tidigare perioder av splittring, särskilt då partisplittringen inom SDP under 50-talet och den splittring inom fackföreningsrörelsen som följde härav. Nya drag i bilden tillförs speciellt av splittringen inom FKP samt även i någon mån uppkomsten av vänstergrupperingar inom SDP från och med mitten av 60-talet.

Beträffande facklig splittring skiljer sig situationen i Finland från den i Frankrike och Italien, där kommunisterna också spelar viktiga roller. Därför är det skäl att ge några uppgifter om bakgrunden innan utvecklingen av situationen efter förra hösten granskas.

Det finska kommunistpartiet, som föddes i Sovjetunionen i augusti 1918 efter inbördeskriget, motsatte sig till en början traditionella aktionsformer såsom t.ex. verkandet inom den gamla fackföreningsrörelsen. I sin bok om "barnsjukdomen" refererar Lenin trots allt inte till de finska kommunisterna eftersom de i praktiken inte handlade på detta sätt. Under det fackliga centralförbundets (SAJ) möte i maj 1920 lyckades de radikala elementen uppnå majoritet, varefter de som ställde sig positiva till FKP förblev i majoritet i centralförbundet ända till slutet av 20-talet.

Vändpunkten kom år 1929 när den inhemska reaktionen och fascismen tilltog i styrka. SAJ förbjöds och socialdemokraterna grundade sitt eget centralförbund, SAK. År 1933 uppmanade det underjordiska FKP sina medlemmar att ansluta sig till SAK.

Efter andra världskriget rådde till en början sänka inom SAK, men tillskärpningen av det kalla kriget ledde slutligen till, att sju kommunistledda fackförbund uteslöts sedan socialdemokraterna år 1949 med knapp marginal lyckats hålla sig i ledningen för centralförbundet och flertalet medlemsförbund. Kommunisterna ville trots allt inte grunda ett eget centralförbund och i början av 50-talet kunde de uteslutna förbunden återgå till centralförbundet. En ny splittring var emellertid redan på gång i detta skede genom partistriden inom SDP (om detta se min artikel i *Zenit* nr 14). Fackföreningsrörelsen utförde formellt enad sitt kraftprov i mars 1956 då SAK proklamerade generalstrejk på grund av våldsamma prisstegringar. Strejken räckte 19 dygn och det officiella kravet om generell löneförhöjning med 12 penni tillmötesgicks. Men inflationen och den politiska krisen åt upp förhöjningen på några månader.

Efter generalstrejken började förbunden lämna SAK. År 1960 grundades ett nytt centralt fackförbund, SAJ, vilket stöddes av SDP. Alla förbund som lämnat SAK anslöt sig dock inte till SAJ. Ledningen inom SAK och dess viktigaste medlemsförbund förblev i händerna på personer som hörde till det nya socialdemokratiska partiet TPSL. Men det var bara en del av SDP-anhängarna som lämnade SAK och år 1964 stod det klart, att SAJ endast kunde samla en minoritet bland de organiserade arbetarna.

År 1966 inleddes samarbete mellan SDP och FKP också i fackföreningsrörelsen och under år 1969 återgick alla förbund inom SAJ och de utomstående oberoende förbunden till SAK. Om man undantar trä- samt läder-, gummi- och skoarbetarförbunden har det fackliga enandet genomförts också i de enskilda förbunden. Partipolitiskt innebär detta att TPSL:s självständiga roll som tungan på vågen mellan SDP och FKP klart har minskat i betydelse. Många funktionärer har återvänt till SDP. Anhängarna av SDP och TPSL verkar i stort sett som en enda socialdemokratisk grupp. Sådana frontlinjer mellan socialdemokrater och kommunister är dock inte alltid homogena, vilket framgår av situationen i några mindre förbund. Sålunda uppträdde kommunister, TPSL-are och SDP:s vänstersocialdemokrater gemensamt mot högersocialdemokraterna under glasarbetarförbundets representantkongress i maj år 1971. I en del situationer har man sett samarbete mellan socialdemokrater från TPSL och medlemmar av oppositionen inom FKP.

Detta komplicerade nät har ännu inte fått sin slutgiltiga form och det är ofta svårt att säga huruvida s.k. personfrågor hänför sig till de politiska linjedragningarna. En central omständighet i detta avseende är t.ex. att inställningen till s.k. vilda strejker inom den finska fackföreningsrörelsen också på funktionärsnivå, tycks ha varit mycket nyansrikare än t.ex. i Sverige. Detta framgår ur SDP:s ställningstaganden under hösten 1970. Partiets fackföreningspolitiska kommitté godkände den 10 oktober 1970 en resolution i ett skede då heta diskussioner pågick om strejkerna. Å ena sidan fördömdes strejkerna i resolutionen, men de godkändes å andra sidan i vissa situationer. I det senare fallet betonade man dock att socialdemokraterna borde ställa sig i spetsen för strävandena.

Ur den ovannämnda resolutionen ansåg sig många i offentligheten endast kunna läsa ut, att vilda strejker ledda av socialdemokrater kan godkännas men inte andra. Det väsentliga låg emellertid i att dessa ställningstaganden avspeglade situationen i början av avtalsrörelsen på hösten 1970. Inga förenklade teorier, t.ex. den om "stalinisternas" intrigerande, kunde längre ha fått något inflytande.

Under hösten 1970 förhandlade man om det tredje stabiliseringsavtalet. Det första slöts mellan fackföreningsrörelsen, arbetsgivarna och statsmakten i mars 1968 varvid inget större gräl uppstod. Det andra avtalet blev färdigt i augusti 1969. Metallarbetarna gick inte med på det och förhandlade sig till ett separatavtal under hösten 1969 medan strejkrörelsen tilltog i omfång.

Från och med början av år 1970 växte strejkernas antal särskilt i metallindustrin i jämförelse med år 1969. Också på den parlamentariska nivån var utgångspunkterna för den tredje stabiliseringsronden mycket instabila. I marsvalen hade vänsterpartierna förlorat sin majoritet i riksdagen (se Bloms och Haapakoskis artikel i Zenit nr 18). Bildandet av en mångparti-regering visade sig besvärligt. En regering med Karjalainen (centerpartiet) som statsminister bildades slutligen i början av juli 1970. Vänsterns och kommunisternas betydelse i denna regering var mindre än i regeringarna åren 1966-1970.

Man kan fråga sig huruvida regeringen Karjalainens politik i själva verket var "borgerligare" än regeringarna Paasios och Koivistos politik under åren 1966-1970. Det var emellertid avgörande att den borgerliga majoriteten i riksdagen utgjorde grundvalen för uppfattningar inom arbetarrörelsen, att en högervändning hade skett i landets politik. Särskilt bland kommunisterna ville man i högre grad se avtalskampen i ett allmänpolitiskt sammanhang än under

hösten 1969.

Följaktligen drog förhandlingarna mellan fackförbund, arbetsgivare och statsmakt ut på tiden och de förblev resultatlösa tills president Kekkonen ställde sin auktoritet på spel, varefter det tredje stabiliseringsavtalet, kallat UKK-avtalet, godkändes i början av december 1970. Den 4 december höll presidenten ett radio- och TV-tal i vilket han framförde sitt eget medlingsförslag. Presidentens aktiva insats i ekonomiskt-politiska förhandlingar visar att situationen verkligen var kritisk. Detta var något avvikande, men inte i sig något som stred mot grundlagen.

Händelseförloppet utvisade att UKK-avtalets löne-, pris- och övriga klausuler hade sammanställts på rätt sviktande grund. Tre stora fackförbund — pappers, metall och byggnads — godkände inte avtalet. De två förstnämnda förbunden stod under socialdemokratisk ledning; i metallarbetarförbundet var det med nöd och näppe så. På grund av högkonjunkturen inom pappersindustrin ingick pappersförbundet före årsskiftet ett avtal som innehöll en löneförhöjning på ca 1 mark till timlönen, vilket innebar en två gånger så stor förhöjning som UKK-avtalets.

I metall- och byggnadsbranscherna började läget tillspetsa sig och strejker var på gång. I allmänna omröstningar förkastade metallarbetarna i början av januari och februari två avtalsförslag och därefter började den 8 februari en strejk inom den tunga metallindustrin. Till denna hörde över hälften av 130 000 metallarbetare. Förutom krav på allmän löneförhöjning reste man krav på eliminerande av de två lägsta av de fem löneklasserna, ökning av semesterlönerna, utvidgade rättigheter för ombudsmännen osv. 79 % av arbetarna hade i början av februari röstat för strejkens inledande och som helhet betraktad förlöpte strejken enhetligt.

Efter sju veckor avslutades strejken den 26 mars, då 51 % av de röstande arbetarna godkände ett medlingsförslag. Enligt reglerna skulle en tredjedel av rösterna ha varit nog för ledningens beslut att avsluta strejken. Det bör tilläggas att man allmänt antog att de godkännande rösterna skulle förbli i minoritet och att kommunisterna klart stödde fortsatt strejk.

Långa och totala strejkers problematiska karaktär framgår tydligt ur händelseförloppet. Strejkröttheten hade redan börjat sprida sig. Strejkens inflytande på stämningarna bland arbetarna syns också i det mycket låga antal strejker som förekommit sedan arbetet återupptagits. Strejkens resultat i jämförelse med de officiella kraven förblev också medelmåttiga. Kravet om eliminering av de två lägsta löneklasserna — ett krav som närmast betydde något för kvinnor och unga arbetare — gick inte igenom.

En intressant omständighet under strejken var att det bland arbetsgivarna fanns många små och medelstora företagare som började gå med på metallarbetarnas krav i ett tidigt skede. Men själva metallarbetsgivarförbundet tycks ha velat trötta ut arbetarna med en lång strejk. När detta skrives — i slutet av juli synes denna målsättning ha förverkligats.

Strejkerna inom byggnadsbranschen slutade ungefär samtidigt som metallstrejken; dessa hade räckt några veckor. Det medelmåttiga resultatet inom metallbranschen hade föregåtts av att kommunisterna lämnade regeringen den 17 mars sedan de röstat mot regeringen i en prisfråga. Striden om vissa prishöjningar som ansågs falla utom UKK-avtalets ramar hade redan pågått i ungefär en månad. De som räknas till oppositionen inom FKP följde den hårdaste linjen i denna fråga, och denna gång ville majoritetens anhängare inte längre utsätta sig för kritik från oppositionens sida. De röstade alltså emot prishöjningen. Det fanns faktiskt vissa personer som menade att sakens viktighetsgrad inte motsvarade utträdet ur regeringen.

Man bör alltså se den nya situationen inom regeringspolitiken — skapad av riksdagsvalen i mars 1970 samt den inre splittringen i FKP, vilken inte uppvisat tecken på att sprängning skulle föreligga, snarare tvärtom — som bakgrund till att kommunisterna hamnade utanför regeringen. Det bör sägas, att de senare ekonomiskt-politiska åtgärder som Karjalainens re-

gering vidtagit — socialdemokraterna tog över de platser i denna regering som kommunisterna fått lov att lämna — såsom t.ex. betalnings-balanslösningen med åtföljande prishöjningar i slutet av maj, har varit ägnade att stärka uppfattningen även inom FKP-majoriteten, att ett utträde ur regeringen under alla omständigheter förestod. — I detta sammanhang kan det betonas, att termerna ”majoritet” och ”minoritet” för FKP:s del härstammar från partikongressen i mars 1969. ”Minoriteten” har därefter stärkt sina positioner, särskilt bland de unga. Situationen kommer att mätas på partikongressen nästa vår.

Tillsvidare är det mycket svårt att uttala sig om eventuella klara förändringar i förhållandet mellan kommunisterna och socialdemokraterna bland arbetarna. Viktiga indikatorer kommer metallförbundets val av representanter till förbundskongressen och själva kongressen (i november—december 1971) att vara. Situationen inom förbundet är för tillfället mycket jämn, ty socialdemokraterna har 8 och kommunisterna 7 platser i förbundsstyrelsen. Funktionsposterna har också fördelats proportionellt. På de större arbetsplatserna, särskilt i södra Finland är kommunisterna vanligen starkare. Det hela kompliceras av att två kommunistiska tendenser kämpar en mycket hård inbördes kamp i de två största fackförbunden (metall och byggnads). Kommunisterna kunde inte enas om en gemensam lista vid valet av representanter till byggnadsarbetarnas förbundskongress i juni detta år. I tre valkretsar belägna i södra Finland inträffade det att partiledningens och oppositionens kandidater ställde upp egna listor.

Vilka paroller och slagord förde kommunisternas båda stridande läger fram under avtalskampen? Man kan konstatera oppositionens kärva språkbruk har präglats av att det finns mycket få fackföreningsfunktionärer som stöder oppositionen. Oppositionen gillar därför att tala ”med fältets röst”. Vidare restes i början av hösten 1970 krav om lönehöjning med en mark i timmen på alla områden. En sådan allmän paroll kan karakteriseras som ekonomistisk och abstrakt ifall den inte tar i beaktande den ekonomiska konjunkturen och produktivitetsskillnaderna på olika områden. Inom pappersindustrin svarade den slutliga lönehöjningen mot detta enmarkskrav, men på många andra områden framstod parollen som orealistisk och kan jämföras med den minimihöjning till 1 000 francs i månaden inom den franska bilindustrin, som restes under maj 1968 och som inte heller den framstod som realistisk för arbetarna. Inte heller i Finland väckte enmarkskravet någon större entusiasm utanför skaran av oppositionens anhängare. Man kan helt allmänt konstatera att partistriden är den avgörande faktorn för kommunistiska fackföreningsmän och att parollerna skapas i andra hand enligt situationen.

Skärpningen av avtalskampen och kommunisternas fall ur regeringen tycks åtminstone inte hittills ha påverkat vänstersamarbetet i nämnvärd grad. Kommunisterna har inte inlett några skarpa angrepp på socialdemokraterna i riksdagen, och på fackfronten utfärdade SDP och FKP just före SAK:s representantkongress i slutet av juni en partirekommendation, som gick ut på att de politiska styrkeförhållandena i SAK:s ledning borde bibehållas. Kongressen förlöpte förhållandevis fredligt och den godkände ett nytt principprogram för SAK. På ett socialdemokratiskt gruppmöte ställde sig vissa högersocialdemokratiska element emot delar av programmet vilka karaktäriserats som socialistiska, nämligen att ”fackföreningsrörelsen har som sin målsättning ett samhälle där människan befriats från andra människors utsugning och i vilket produktionsmedlen ägs av samhället och produktionsresultaten fördelas åt var och en enligt arbetsinsats och behov”. Enligt dessa borde fackföreningsrörelsen inte anta målsättningar som överskrider systemets ramar utan hålla sig inom området för lönepolitik. Under själva det allmänna mötet godkändes dock programmet enhälligt.

Ideologiska aspekter som dessa är ett uttryck för den finska fackföreningsrörelsens speciella natur. Innanför en enhetlig ram vill man innesluta heterogena element. Hösten nalkas åter. Det ser ut som om avtalskampen under hösten 1971 inte skulle bli lika hård som förra året - åtminstone inte inom metallindustrin. □

Mer om Finland

Carsten Palmaer och Raimo Mankinen, [Finlands röda garden. En bok om klasskriget 1918](#),

Juhani Pasivirta, [Finland år 1918 och relationerna till utlandet](#)

[Finska vinterkriget 1939-40](#) (artikelsamling)

Juhani Paasivirta, [Arbetarrörelsen i Finland](#) (fram till 1949)

Sigurd Klockare, [Från generalstrejk till folkfront](#) *Söndring och samling i Kekkonens tid* (behandlar perioden 1955-1970)

Pekka Haapakoski, [Om Finland \(1970-86\)](#) och [Arbetarrörelsen i Finland](#) (1960-2012)